

Φιλοσοφία της Παιδείας

Η Παιδεία και οι συγγενικές της
έννοιες

Δραστηριότητα 1

Προσπαθήστε στην ομάδα σας να σκεφτείτε και να δώσετε ένα ορισμό των εννοιών **παιδεία**, **μόρφωση** και **εκπαίδευση**. Ποια τα κοινά και ποια τα μη κοινά στοιχεία τους.

Παιδεία και μόρφωση

Μπορούμε να πούμε ότι κάποιος είναι εκπαιδευμένος δολοφόνος;

Μπορούμε να πούμε ότι κάποιος έχει μόρφωση ή παιδεία δολοφόνου;

Μπορούμε να πούμε ότι κάποιος έχει μόρφωση ή παιδεία αλλά δεν γνωρίζει τίποτα;

Ο ορισμός του *Μορφωμένου* ανθρώπου ή του ανθρώπου με *Παιδεία*

Ένας άνθρωπος με παιδεία δεν εκείνος που έχει αποκτήσει **γνώσεις και δεξιότητες χρήσιμες** για την ομάδα στην οποία ανήκει και παράλληλα ο νους του, **ο χαρακτήρας τους** και οι ευαισθησίες του έχουν εμπλουτισθεί, εκλεπτυνθεί και διαμορφωθεί από τις διάφορες **μορφές γνώσεων και τις πνευματικές κατακτήσεις του πολιτισμού.**

Παιδεία και μόρφωση

- Δύο έννοιες που πολλές φορές χρησιμοποιούνται ως ταυτόσημες
- Δύο έννοιες που δεν αναφέρονται σε διαδικασίες ή ενέργειες αλλά σε κριτήρια. Λέμε για παράδειγμα ότι κάποιος είναι μορφωμένος γιατί έχει ορισμένες γνώσεις (**γνωσιολογικό κριτήριο**) που είναι αξιόλογες χρήσιμες ή σημαντικές (**αξιολογικό κριτήριο**).

Η προέλευση της Παιδείας

1. Η έννοια της παιδείας αρχίζει να διαμορφώνεται από τους προσωκρατικούς φιλοσόφους που πρώτοι εγκαταλείπουν τον μυστικισμό και την μυθολογική εξήγηση των φαινομένων

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο Ηράκλειτος που αναφέρει «μην ακούτε εμένα αλλά τα επιχειρήματά μου (Ουκ εμευ ακούτε αλλά τα επιχειρήματά μου Ηράκλειτος) και έτσι απομακρύνεται από τον υποκειμενισμό και τον δεσποτισμό.

Η προέλευση της Παιδείας

2. Την ίδια εποχή παρατηρείται η αναγνώριση του ανθρώπινου νου ως μίας πανίσχυρης οργανωτικής και δημιουργικής δύναμης (**ήθος ανθρώπω δαίμων - ο χαρακτήρας του ανθρώπου καθορίζει τη ζωή του, είναι η μοίρα του, ο θεός του Ηράκλειτος**). Συνέπεια αυτής της άποψης η ανάγκη οικοδόμησης του χαρακτήρα.

Η προέλευση της Παιδείας

3. Επίσης τη ίδια εποχή διαπιστώνεται ότι **τα αντικείμενα του γνωστικού μας κόσμου δεν είναι ομοιογενή** και η σταδιακή διαφοροποίηση μεταξύ των διαφόρων γνώσεων (φυσικές επιστήμες, μαθηματικά, λογική, τέχνη, λογοτεχνία, ηθική κ.ά)

Δραστηριότητα 2

Αναλογισθείτε αν ένας σοφός γέροντας μιας φυλής το 10.000 π.Χ. είχε παιδεία και αν ο «πολυμήχανος Οδυσσέας» είχε παιδεία;

Δραστηριότητα 3

Προσπαθήστε να σκεφτείτε αν η παιδεία έχει σκοπούς;

Οι «σκοποί» της παιδείας

1. Σκοπούς έχει η εκπαίδευση και η αγωγή. Σκοπούς έχουν τα σχολεία, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και οι άνθρωποι. Η **Παιδεία** όμως δεν έχει σκοπούς γιατί αποτελεί σκοπό.
2. Οι σκοποί της εκπαίδευσης διαφέρουν αναλόγως της ηλικίας και των ενδιαφερόντων των μαθητών αλλά και των επιδιώξεων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και φορέων
3. Για παράδειγμα μια επαγγελματική σχολή δεν έχει ως κύριο σκοπό την μόρφωση και την παιδεία.

Οι «σκοποί» της παιδείας

4. Στις πρώτες τάξεις του σχολείου η εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής δεν γίνεται για την μορφωτική τους αξία αλλά γιατί η ανάγνωση και η γραφή είναι αναγκαία προϋπόθεση για την απόκτηση παιδείας.
5. Παρόλα αυτά κύριος σκοπός της γενικής σχολικής εκπαίδευσης είναι η παιδεία ή η μόρφωση. Αυτό δεν σημαίνει ότι τα σχολεία πρέπει να παραμελούν την καλλιέργεια ικανοτήτων και δεξιοτήτων που είναι αναγκαίες προϋποθέσεις της παιδείας.

Δραστηριότητα 4

Σκεφτείτε το εξής: Αν τα παρακάτω εκπαιδευτικά ιδρύματα έχουν ως κύριο σκοπό τους την παιδεία;

- Πανεπιστήμιο
- Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης
- Σχολή Ναυαγοσωστών

Δραστηριότητα 5

Σκεφτείτε αν τα παρακάτω ιδρύματα που έχουν και μορφωτικούς σκοπούς;

- Θέατρο
- Γήπεδα

Οι «σκοποί» της παιδείας

Όσο σημαντικός και αν είναι ο μορφωτικός χαρακτήρας του σχολείου τόσο σημαντικός είναι και ο μορφωτικός χαρακτήρας της κοινωνίας εν γένει.

«...τήν τε πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παιδευσιν εἶναι: Με βάση ποια λογική η Αθήνα μπορεί να θεωρηθεί παιδευσίς (σχολείο) της Ελλάδας» ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ-ΚΕΦ. 41

Το Σύνταγμα

Διαβάζουμε στο Σύνταγμα της Ελλάδας

«Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και την διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες» **Άρθρο 16 παράγραφος 2**

Δραστηριότητα 6

Ορίστε την έννοια της αγωγής. Σκεφτείτε πότε λέμε ότι κάποιος έχει αγωγή και πότε κάποιος είναι ανάγωγος; Επίσης τι εννοούμε όταν μιλάμε για «Σπαρτιατική αγωγή» και «Στρατιωτική αγωγή»; Επίσης αναρωτηθείτε γιατί δεν μιλάμε για «Σπαρτιατική Παιδεία» στις μέρες μας;

Το Σύνταγμα

Διαβάζουμε στο Σύνταγμα της Ελλάδας

«Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και την διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες» **Άρθρο 16 παράγραφος 2**

Δραστηριότητα 7

Γιατί νομίζετε δίνεται μεγάλη έμφαση στην έννοια της αγωγής στο Σύνταγμα και τι προβλήματα αυτό μπορεί να δημιουργήσει;

Η έννοια της Αγωγής

- Η πρωτογενής και αναγκαία αγωγή των παιδιών
- Η δευτερογενής και επικίνδυνη αγωγή
- Η διαφορά στην αντιμετώπιση ηθικών προβλημάτων ή διλημάτων μεταξύ ενός μορφωμένου και ενός διαπαιδαγωγημένου ατόμου
- Η στενή εξάρτηση της αγωγής από τον κώδικα συμπεριφοράς και τις αξίες που επικρατούν σε μία κοινωνία
- Η υπερβολή έμφαση στην αγωγή

Δραστηριότητα 8

Ορίστε την έννοια της κοινωνικοποίησης και να επιχειρηματολογήσετε αν η χρήση της στην εκπαίδευση ενέχει προβλήματα.

Η έννοια της Κοινωνικοποίησης

- Δάνειος όρος από τις κοινωνικές επιστήμες (πρωτογενής και δευτερογενής κοινωνικοποίηση)
- Η κοινωνικοποίηση βασικό στοιχείο για να ανελιχθεί και ολοκληρωθεί η ανθρώπινη φύση (Άνθρωπος φύσει πολιτικόν ζώον Αριστοτέλης)
- Στις κοινωνικές επιστήμες ο όρος είναι περιγραφικός ενώ στην εκπαίδευση είναι αξιολογικός. Υπάρχει όμως και κοινωνικοποίηση με αρνητικές υποδηλώσεις (π.χ. η κοινωνικοποίηση μέσα σε μια συμμορία)

Η έννοια της Κοινωνικοποίησης

- Στην εκπαίδευση χρησιμοποιήθηκε ως απάντηση στο Ρομαντικό κίνημα που μιλούσε για «αυθόρμητη εξέλιξη του κρυμμένου δυναμικού που υπάρχει μέσα στον άνθρωπο». Επίσης ως επιχείρημα για τα υπενθυμίζει ότι η παιδεία δεν αποτελείται από προσωπικές επιθυμίες, η ιδιοσυγκρασίες αλλά από πνευματικά, ηθικά, και πολιτισμικά επιτεύγματα του ανθρώπου
- Παρόλα αυτά η χρήση του στην εκπαίδευση είναι επικίνδυνη γιατί μπορεί να οδηγήσει σε προγραμματικά συνθήματα (π.χ. το επιχείρημα για την Τουρκοκρατία)